

החלטה מקדמית (pre-ruling) במשפט הפלילי ומקרה המבחן של יצרניות רכבים

אוטונומיים

מחקר משותף של חיים ויסמונסקי ועמוס איתן

(הצגה בכנס – מר עמוס איתן)

אופן פרישתו של הדין הפלילי על נזקים שנגרמים על-ידי יצרנים, מחזיקים או משתמשים בטכנולוגיות חדשות – היא עניין לא צפוי. הוא תלוי באופן ניסוחן של הוראות החוק הפליליות, מהירות התגובה של המחוקק ובחירתו לערוך רפורמות בחקיקה בעקבות כניסתן של טכנולוגיות חדשות, וכן הוא תלוי באופן שבו רשויות החקירה והתביעה יישמו בפועל את הוראות הדין הפלילי. אי צפיות זו עשויה להקשות על תאגידים ועל הפרטים לתכנן את צעדיהם, הן במישור האישי והן במישור העסקי, בשל חשש מפני חשיפה לדין פלילי.

זירה בולטת שבה ניתן להבחין באי צפיות העלולה לצנן את התפתחות השוק כולו, היא הזירה של פיתוח כלי רכב אוטונומיים. תאגידים העוסקים בפיתוח רכבים אוטונומיים צריכים להיערך לפיתוח זה מבחינות רבות – טכנולוגית, עסקית, מסחרית, תדמיתית, רגולטורית ועוד. בתחום אחד מרכזי הצפיות של תאגידים אלה נמוכה במיוחד – והוא המשפט הפלילי. בעברות פליליות רבות הרלוונטיות לעניינו, והמרכזית שבהן היא העבירה של גרימת מוות ברשלנות, המשפט הפלילי נשען על דוקטרינה של "האדם הסביר" ועל אומדן אובייקטיבי של התנהגות הפוגע והנפגע. דוקטרינה זו מקשה על התאגידים להיערך לקראת כניסתם של כלי הרכב האוטונומיים לשוק, בעיקר בשל היקף הסיכון שתאגידים אלה, כמי שייצרו את תשתיות כלי הרכב האוטונומיים או כמי שיתפעלו את אמצעי התחבורה האוטונומיים.

פתרון אפשרי למתח זה, שבו אנו מתמקדים במחקר, הוא כי גורם מאסדר מטעם המדינה יעניק החלטה מקדמית (pre-ruling) שתייצר צפיות ליצרניות כלי הרכב האוטונומיים, ותמנע מהם לעמוד בסיכון של העמדה לדין, ואולי אף תביעה אזרחית, בגין תאונות דרכים שייגרמו על-ידי כלי הרכב האוטונומיים. פתרון זה ננקט לעיתים קרובות בתחומי משפט אחרים – מיסים, הגבלים עסקיים וניירות ערך. במחקר נבקש לבחון את האפשרות להקיש מן האופן שבו מתקבלת החלטה מקדמית בתחומי משפט אלה, ולבחון האם נכון יהיה ליישם פתרונות אלה גם על התחום של תאונות דרכים בידי כלי רכב אוטונומיים.

במחקר נבקש לסקור צמתים של קבלת החלטות עבור מערכות הניהוג האוטונומיות, שראוי כי יאושרו בידי מאסדר מדינתי, כתנאי לחסינות מפני העמדה לדין. נטען כי המאסדר צריך להיות גורם מטעם משרד התחבורה בשיתוף היועץ המשפטי לממשלה. המאסדר הישראלי יקבע למעשה תנאים ליצרניות כלי הרכב האוטונומיים, שסביר להניח כי תהיינה זרות. המאסדר יאשר את תהליך קבלת ההחלטות של מערכות המחשוב המפעילות את כלי הרכב האוטונומיים. הפרת הוראותיו של המאסדר תיצור חזקה של הפרת חובת זהירות ותגרור אחריות בגין עבירות רשלנות.